



οι περσικές στρατιές αποτελούντο από τεράστιο αριθμό ανδρών, οπότε ακόμα και η διάλυση της μίας ή και των δύο πτερυγών δεν προκαλούσε την υπερφαιλάγγισή τους, εφόσον το μέτωπο ήταν τόσο εκτεταμένο, ώστε να καθίσταται απαγορευτική η υπερκέρραση του. Στον Μαραθώνα όμως το Περσικό σώμα δεν διέθετε τεράστιους αριθμούς ανδρών, οπότε, αν διαλύονταν οι δύο πτέρυγες του, θα αντιμετώπιζε δυσεπίλυτα προβλήματα.

Οι Πέρσες παρατάχθηκαν μεταξύ του όρους Σταυροκοράκι και της θάλασσας. Η δεξιά τους πτέρυγα στηριζόταν στο όρος και η αριστερή στη θάλασσα. Πίσω από το μέτωπο των Περσών εκτεινόταν το Μεγάλο Έλος, γεγονός που σε περίπτωση διάσπασης θα οδηγούσε σε ολοκληρωτική καταστροφή κατά τη φάση της υποχώρησης. Σε περίπτωση μάλιστα ταυτόχρονης διάσπασης των δύο πτερυγών της παράταξης, την κατάσταση δεν θα έσωζαν ούτε οι επιλεκτικοί μαχητές του κέντρου, γιατί θα υπερφαλαγγίζονταν και θα κατακόπτονταν.

Ο Μιλτιάδης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι συμπατριώτες του έπρεπε να ταχθούν με τρόπο αντιστρόφως ανάλογο των Περσών, δηλαδή με ισχυρές πλευρές και σχετικά αδύναμο κέντρο. Η σκέψη αυτή έγκρυβε την ιδέα μιας διπλής υπερκέρρασης. Ο Αθηναίος στρατηγός εκτιμούσε ότι το κέντρο των Περσών θα προχωρούσε, τη στιγμή που τα τμήματά τους στις δύο πτέρυγες θα υποχωρούσαν κάτω από την πίεση των ισχυρών πτερυγών της δικής του παράταξης. Έτσι, το περσικό κέντρο τη στιγμή που θα είχε πιστέψει ότι λύγισε τον αντίπαλο του θα βρισκόταν κυκλωμένο. Βέβαια αυτό το σχέδιο απαιτούσε δύσκολους ελιγμούς της φάλαγγας, αλλά η εντατική και συνεχής εκπαίδευση των οπλιτών μπορούσε να εγγυηθεί ότι αυτοί θα εκτελούντο με την απαιτούμενη ακρίβεια. Όπως κι έγινε.

Χρονολογία της μάχης

Η χρονολόγηση γεγονότων που έχουν συμβεί κατά την αρχαιότητα είναι ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα, και απαιτεί συνδυασμό πληροφοριών και γνώσεων από διαφορετικές πηγές. Κλασικό παράδειγμα αποτελεί ο καθορισμός της χρονολογίας της μάχης του Μαραθώνα. Ο πατέρας της Ιστορίας Ηρόδοτος αναφέρει ότι μόλις οι Αθηναίοι πληροφορήθηκαν την απόβαση του περσικού στρατού στην παραλία του Μαραθώνα έστειλαν τον δρομέα Φειδιππίδη στη Σπάρτη με την εντολή να ζητήσει τη βοήθεια των Λακεδαιμονίων. Ο Φειδιππίδης κάλυψε την απόσταση των 240 χιλιομέτρων που χωρίζει τις δύο πόλεις σε μόλις δύο ημέρες και βρήκε τους Λακεδαιμόνιους πρόθυμους να βοηθήσουν. Του είπαν όμως ότι εκείνη την ημέρα η Σελήνη ήταν μόλις 8 ημερών και για θρησκευτικούς λόγους το εκστρατευτικό στρώμα δεν μπορούσε να ξεκινήσει από τη Σπάρτη πριν από την πανσέληνο, δηλαδή ύστερα από έξι μέρες. Πραγματικά, το εκστρατευτικό σώμα αναχώρησε την επομένη της πανσέληνου. Οι πάνοπλοι Σπαρτιάτες περπατώντας τουλάχιστον 14 ώρες την ημέρα κάλυψαν την απόσταση έως την Αθήνα σε μόλις τρεις ημέρες, έφθασαν όμως την επομένη της μεγάλης μάχης. Αυτά τα στοιχεία που δίνει ο Ηρόδοτος αποτέλεσαν το κλειδί για τη χρονολόγηση της μάχης του Μαραθώνα, αφού η απαγόρευση της έναρξης νέας εκστρατείας ίσχυε μόνο κατά τον μήνα Κάρνειο του σπαρτιατικού ημερολογίου.

Στην αρχαία Ελλάδα το ημερολόγιο που ακολουθούσαν οι διάφορες πόλεις-κράτη ήταν σεληνο-ηλιακό. Οι μήνες άρχιζαν κατά τη νομηνία, δηλαδή την ημέρα της νέας Σελήνης, δύο εβδομάδες πριν από την πανσέληνο, και διαρκούσαν εναλλάξ 29 ή 30 ημέρες. Επομένως, αφού η φάση της Σελήνης είναι η ίδια για όλη τη Γη, όλοι οι Έλληνες είχαν πρωτομηνία την ίδια ημέρα. Η αρχή όμως του έτους ήταν συνδεδεμένη με τον Ήλιο και τις εποχές του έτους, και δεν ήταν η ίδια για όλες τις πόλεις-κράτη. Η Αθήνα είχε πρωτοχρονιά κατά την πρώτη νομηνία μετά το θερινό ηλιοστάσιο, ενώ η Σπάρτη είχε πρωτοχρονιά κατά την πρώτη νομηνία μετά τη φθινοπωρινή ισημερία. Επειδή μεταξύ της φθινοπωρινής ισημερίας και του θερινού ηλιοστασίου μεσολαβούν εννέα μήνες, ήταν εύκολο στους αρχαιολόγους να βρουν την αντιστοιχία μεταξύ των μηνών του αθηναϊκού ημερολογίου, το οποίο αποτελεί τη βάση χρονολόγησης για την κλασική περίοδο της αρχαιότητας, και εκείνων του σπαρτιατικού. Ο Κάρνειος μήνας των Σπαρτιατών, λοιπόν, βρέθηκε ότι αντιστοιχεί στον Μεταγειτινίωνα μήνα των Αθηναίων και με βάση το γεγονός ότι η πανσέληνος του Μεταγειτινίωνα το 490 π.Χ. έπεφτε κατά το σύγχρονο ημερολόγιο στις 9 Σεπτεμβρίου, υπολογίστηκε ότι η μάχη θα πρέπει να δόθηκε στις 12 του ίδιου μήνα.

Φαίνεται όμως ότι κατά τους παραπάνω υπολογισμούς έγινε ένα σημαντικό λάθος. Μεταξύ της φθινοπωρινής ι-

σημερίας και του θερινού ηλιοστασίου μεσολαβούν 271,5 ημέρες. Αυτό το χρονικό διάστημα αντιστοιχεί σε 9 ηλιακούς μήνες των 30 και 31 ημερών, όπως αυτοί του σύγχρονου ημερολογίου, αλλά σε 9 και 1/5 σεληνιακούς μήνες των 29 και 30 ημερών του αρχαίου ελληνικού ημερολογίου. Αυτό σημαίνει ότι κατά μέσον όρο σε κάθε τέσσερις χρονιές, κατά τις οποίες στο διάστημα αυτό περιέχονται 9 νομηνίες, αντιστοιχεί και μία χρονιά κατά την οποία στο διάστημα αυτό περιέχονται 10 νομηνίες! Κατά σύμπτωση, όπως διαπίστωσαν οι καθηγητές του Πανεπιστημίου του Τέξας, η χρονιά της μάχης του Μαραθώνα ανήκε στη δεύτερη, πιο σπάνια, περίπτωση. Μεταξύ της φθινοπωρινής ισημερίας και του θερινού ηλιοστασίου μεσολάβησαν 10 νομηνίες.

Έτσι, όταν ξεκίνησε η νέα χρονιά για τους Αθηναίους, είχαν ήδη περάσει δέκα μήνες για τους Σπαρτιάτες και όχι εννέα, όπως συνέβαινε συνήθως. Επομένως το καλοκαίρι του 490 π.Χ. ο Κάρνειος μήνας των Σπαρτιατών δεν αντιστοιχούσε στον Μεταγειτινίωνα των Αθηναίων αλλά στον προηγούμενο μήνα, τον Εκατομβαιώνα. Για να βρεθεί λοιπόν η ακριβής ημερομηνία της μάχης του Μαραθώνα θα έπρεπε απλώς να υπολογιστεί πότε έπεφτε η πανσέληνος, στο μέσον του ενδέκατου μήνα του σπαρτιατικού ημερολογίου. Ένας στοιχειώδης υπολογισμός δείχνει ότι αυτή η πανσέληνος έπεφτε στις 10 Αυγούστου του 490 π.Χ., οπότε και η μάχη του Μαραθώνα, που έγινε κατά τον Ηρόδοτο τρεις ημέρες μετά την πανσέληνο, θα πρέπει να συνέβη στις 13 Αυγούστου.

* Ο Κάρνειος μήνας των Σπαρτιατών πήρε το όνομά του από τον μάντη Κάρνο, ο οποίος σκοτώθηκε πέφτοντας από το αλόγιο του κατά τις μάχες που ακολούθησαν την εισβολή των Δωριέων στην Πελοπόννησο. Ο θεός της μαντικής Απόλλων θεώρησε τους Λακεδαιμονίους υπεύθυνους για τον θάνατο του Κάρνου και τους τιμώρησε προκαλώντας επιδημία στην πόλη τους. Για να εξευμενίσουν τον Απόλλωνα οι Σπαρτιάτες θεσμοθέτησαν τη γιορτή των Καρνείων κατά τον ομώνυμο μήνα, κατά τη διάρκεια της οποίας δεν επιτρεπόταν να ξεκινήσει εκστρατεία.

* Ο Μεταγειτινίων μήνας του αθηναϊκού ημερολογίου είχε πάρει το όνομά του από τη συνήθεια των αρχαίων Αθηναίων να μετακομίζουν κατά το τέλος του καλοκαιριού. Αξίζει να επισημάνουμε ότι τη συνήθεια αυτή είχαν και οι σύγχρονοι Αθηναίοι του 19ου αιώνα. Ο Εκατομβαιών μήνας του αθηναϊκού ημερολογίου πήρε το όνομά του από τα 100 βόδια που θυσιάζονταν κάθε χρόνο προς τιμήν του θεού Απόλλωνα.

(Άρθρο του Χάρη Βαβόγλη από το «ΒΗΜΑ» τον Αύγουστο του 2004).

